

Om att avbryta livet i dess början och dess slut

Det personliga ansvaret för att avbryta havandeskap är idag ringa – det har genom lag lastats över på samhället. Rätten att på ett värdigt sätt få avsluta livet har ännu inget lagligt stöd. Detta borde ge anledning till reflektioner.

När man som jag närmar sig 90-årsåldern är det kanske något sent att börja skriva om livets slutskede. Genom åren har jag dock flera gånger varit med om livets slutskede både för mina patienter och för mycket kära närstående. Detta har gett anledning till reflektioner, som kanske för somliga ter sig upprörande. Bortsett från de etiska reglerna för läkare var jag nog som ung både omogen och utan tillräcklig respekt för det spirande livets helgd. Med åren har denna respekt tilltagit alltmer, och jag kan inte sedan länge bortse från denna djupa känsla.

Den bortgångne vännen och kollegan

Per Bergman har för länge sedan uttryckt detta i en vacker liten skrift med titeln »Den underbara tillblivelsen«. Han skriver: »Lämnar reproduktionsdoktorn yrkesarbetet och börjar leka med färger, må det vara honom förlåtet, om gränsen mellan sanning och saga höljs i töcken. Tillblivelsens under blir kanske mer saga än sanning« [1].

Erik Lindorm ger i sin dikt »Lyckans minut« en gripande och vacker bild av barnaföderns lycka över sitt välkomna och välskapade barn.

Ungefär 135 000 kvinnor blir gravida varje år i Sverige. Av dessa graviditeter tycks 100 000 leda till barn, som förhoppningsvis är välkomna. I nära 35 000 fall avbryts havandeskapet, som regel tidigt, men i varje fall före utgången av den 18:e veckan. Det betyder att om inte havandeskapet hade avbrutits skulle det ha fötts ca 28 000 fler barn i Sverige varje år. Är detta verkligen möj-

ligt? Jo, och det finns faktiskt riksdagsbeslut på att detta är helt lagligt.

Samtidigt är siffrans storlek förunderlig. Det finns idag en mängd både enkla och säkra preventivmedel för både kvinnor och män, och ändå händer detta. Dessutom är mannens roll när det gäller avbrytande av havandeskap nästan helt satt ur spel, fastän hälften av fostrets arvs massa kommer ifrån honom.

Det kan ju knappast vara så att alla dessa oönskade graviditeter beror på osäkra preventivmedel. Snarare beror de på oskyddade samlag utan stor tanke på att oskyddat intimt umgänge kan leda till ett nytt liv, ett liv som man borde ta ansvar för. Faktum är dock att i dessa fall tillåter lagen att havandeskap avbryts. Det personliga ansvaret verkar ringa. Det är enklare att lasta över detta ansvar på samhället. Kanske är det ändå bäst som sker, ett oönskat barn kan vara en stor olycka för alla inblandade parter.

Att avbrytande av havandeskap är en fråga om värderingar snarare än saksakal framgår av följande fall. En kanske 30-årig förstföderska i första trimestern hade utretts medicinskt och befunnits ha ett mycket svårt mitralisklaffel. Hon rekommenderades att avbryta graviditeten av medicinska skäl, då risken att hon skulle dö under senare delen av graviditeten var mycket stor. Detta förklarades för kvinnan, som vägrade att avbryta graviditeten, eftersom det växande livet för henne var heligt. Detta fall antyder att inga medicinska skäl finns, utan endast värderingar som avgör om graviditeten bör avbrytas eller ej.

De flesta sysselsättningar i arbetslivet kräver någon form av utbildning. Så är inte fallet med de i mitt tycke två viktigaste sysselsättningarna i livet: att bli förälder och att bli politiker. I både fallen borde man kräva en utbildning. En

förstföderska som väntar barn borde tillsammans med eventuell partner gå igenom en obligatorisk och fullgod utbildning i föräldraskap, i mödrahälsovårdens regi. Fullgjord utbildning skulle dokumenteras med ett intyg. Utan sådan utbildning borde kvinnan inte vara berättigad till de ledigheter och ekonomiska bidrag som nu utgår.

Oavsett om en politiker avser att ägna sig åt kommun, landsting eller riksdag borde det också vara självklart, när man ska verka i för samhället så viktiga uppdrag, att man genomgår en grundlig och godkänd grundutbildning inom respektive område. Att så inte sker tycker jag är obegripligt. Någon form av utbildning borde faktiskt politiker ha.

Det är alltså lagfäst att spirande mänskligt liv kan avbrytas. För oss gamla finns dock inga liknande regler som gör det möjligt att på ett lagenligt och värdigt sätt få avsluta livet. Om man på grund av obotlig sjukdom, som inte längre rymmer några möjligheter till bättring, dvs ett tillstånd där man tappat uppfattning om tid och rum och ej längre själv kan inta föda eller vätska, borde det inte vara svårt att definiera lagliga former för att avsluta all livsuppehållande behandling. Vid ett sådant tillstånd bör endast ges adekvat lindring av eventuella plågor, så att livet kan avslutas på ett värdigt sätt.

För närvarande ges livsuppehållande behandling till personer som fyller ovan nämnda kriterier, till ingen glädje för den sjuke, till ibland långvarigt psykiskt lidande för nära anhöriga och till betungande och ganska meningslös omvårdnad för personalen. Jag väddar till ansvariga att finna lagliga former för ett förhållningssätt till livets slutskede. Det skulle lätta den psykiska bördan för många nära anhöriga och för den sjuke, om det fanns möjlighet att på ett relativt snabbt och värdigt sätt få avsluta sitt liv.

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.*

REFERENS

1. Bergman P. Den underbara tillblivelsen. Stockholm: Recip Reflex. 1974;(7-8):22-9.

Fler debattinlägg på sidan 3216.

BJÖRN WESTIN

med dr, professor, fil dr, h.r.c., Solna
c/o johan.westin@chello.se